

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

11-12

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1302 sahifa, 5-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna GF universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), dotsent
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Vзаимодействие реального и финансового сектора экономики в современных условиях.....	12
Шарипов Конгратбай Авезимбетович, Зайнутдинова Умида Джалаловна	
Развитие исламских банковских продуктов в коммерческих банках.....	19
Иноятова Камола Фуркатовна	
Kreditlashda risklarni boshqarish usullaridan foydalanish.....	23
Abdullayeva Sharbat, Abdullayeva Nozima	
Korxonalarning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi raqobatdoshligini ta'minlashda marketingdan foydalanish.....	29
Axmedov Ikrom Akramovich	
Hududlarda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili	36
Butaboyev Maxamadjon, Gaibnazarova Zumrat Talatovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari	41
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich	
Zamonaviy ekoshaharlar barpo etish va uni tatbiq etish zaruriyati.....	47
Zikrullayev Valixon G'aybullayevich	
Indian Festivals and Nature Conservation: Connecting People for Sustainability	52
Nigora Saidmuradova Aslamovna, Anil Kumar	
Financing clean energy projects in different ways.....	59
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Теоретические основы развития социальной инфраструктуры.....	67
Алимова Муниса Юльчиевна	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqamli marketingdan foydalanish holati va rivojlanish tendensiyalari.....	71
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Aholiga bank xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish	81
Uskanov Eldor	
Investitsiya loyihalarini islom moliya instrumentlari orqali moliyalashtirish yo'llari	86
Haydarov O'ral Axmadovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda esg omillar asosida investitsiya kiritishning o'rni va ahamiyati	93
Nosirov Egamqul Ismailovich	
"Enesses" MChJ da marketing muhitini tahlil qilish va takomillashtirish.....	100
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Использование информационных и коммуникационных технологий в совместных образовательных программах: проблемы и решения.....	107
Ташева Севара Равшановна	
Iqtisodiy globallashtirishning nazariy asoslari.....	111
Abduraxmonov Farxod Abdufarmonovich	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirishning nazariy-amaliy asoslari.....	117
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari	122
Isroilov Bohodir Ibragimovich, To'rayev Alijon Akmal o'g'li	
Bank daromadlarini oshirishda masofaviy bank xizmatlarini tutgan o'rni.....	128
Xudoyorov O. O.	
Elektron savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish	132
Po'latov Xudoyberdi O'ktamovich	
Ekonometrik modelashtirish asosida mavsumiylikning turistik mahsulotlar ishlab chiqarishga ta'sirini kamaytirish usullari.....	135
Xamzayeva Dilduza Samarovna	
Yuridik shaxslar soliq yukining shakllanish omillari va uni optimallashtirish muammolari	141
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich	
Tadbirkorlik risklari tavsifi va tasniflashning nazariy masalalari	148
Bektemirov Abdumalikovich	
Urban farming.....	151
Ahmedova Ziyodahon Saydulloxon qizi, Askarov Hasanboy Holdorovich	
A Foreign Experience of Forming Small Business and Private Entrepreneurship Infrastructures (An Example of Usa).....	153
Kosimov Sardor Dilmurodovich, Akbarov Abdulkhamid Akmal ugli	

Principal Protected Notes on the credit rating of National Bank of Uzbekistan	159
Abdugʻaniyev Abdulaziz Alisher oʻgʻli	
Features and Challenges of Digital Transformations in the Service Sector	164
Kurbanova Maftuna Lazizovna	
Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishiga taʼsir etuvchi omillar.....	170
Kurbonov Jasurbek Pozilovich	
Jamoat transport tizimini raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi.....	173
Kushakova Maʼmura Narimanovna	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	176
Nosirov Javlonbek Jamoliddin oʻgʻli, Raxmatov Ziyodullo Nosirovich	
Financing clean energy projects in different ways	179
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Oʻzbekistonning mehnat migratsiyasidagi hamkorligi haqida baʼzi mulohazalar (Qozogʻiston va Rossiya misolida)	187
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
Assessment of management effectiveness in ensuring economic and financial stability	191
Akramova Aziza Abduvohidovna	
Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере образования	196
Жамалова Гулнора Гуломовна, Айматова Фарида Хуразовна	
Oʻzbekistoning ekologik muammolariNI bartaraf etish va yashil iqtisodiyotga oʻtish yoʻnalishlari.....	202
Aliyev Azim Tolip oʻgʻli	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	205
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли	
Qashqadaryo viloyatida tabiiy resurslardan foydalanish istiqbollari	211
Xoʻjanova Gulshoda Otamurodovna	
Raqamli marketing strategiyalarining raqamli iqtisodiyotda isteʼmolchilar xulq-atvoriga taʼsirini tahlil qilish.....	214
Raxmatova Sitara Shuxratjon qizi	
Oʻzbekiston Respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	221
Xudayberganova Zarofat Zaxidovna	
Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda ichki va tashqi muhit.....	227
Saypullayev Ilhomjon Abduraxmonovich	
Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari	233
Raxmatova Shaxnoza Shukurovna	
Роль и значение логистики в развитии коммерческой деятельности торговых предприятий	240
Маматкулова Шоира Джалоловна	
Uzum yetishtirishning tashkiliy-huquqiy munosabatlari va sohani rivojlantirish imkoniyatlari.....	245
Boltayev N. N.	
Tashqi savdo jarayonlarini tashkil qilishning nazariy uslubiy asoslari.....	249
Qurbonov A. U.	
Korxonalarda pul mablagʻlari auditini takomillashtirish yoʻllari.....	254
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oʻziga xos xususiyatlari.....	259
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Агротуризм как источник дополнительного дохода для фермеров в самаркандской области.....	263
Анваров Нодир Аллаёрович, Назарова Раъно Рустамовна	
Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari	272
Absamatov Askar Ergashovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida mikromoliyaviy xizmatlar koʻrsatishning zamonaviy holati.....	277
Yusupov Abbosxon Aliyevich	
The Experience of The Japanese State in Increasing Investment Activity in Uzbekistan.....	285
Satoshi Sugahara, Ochilov Bobur	
Paxta-toʻqimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili.....	292
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna	
Tadbirkorlik subyektlari eksportida raqamli platformalardan foydalanish strategiyalari.....	297
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Tijorat banklarida xalqaro iqtisodiy sanksiyalar va eksportga taqiqlar bilan bogʻliq risklarni baholash va kamaytirish matritsasining metodologiyasi	304
Keldiyorov Shohruh Ilyos oʻgʻli	

Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.....	308
Eshmuradov Ulug'bek Tashmurotovich	
Tijorat banklari faoliyatida transformatsiyalanish jarayonlarining asosiy yo'nalishlari.....	313
Bekmurodov Abbos Amiriddinovich	
Agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	318
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Toshpulatov Jalil Baxodirovich	
Tijorat banklarida investitsiya siyosatini amalga oshirishning muhim jihatlari.....	324
Abiyev Davron Ilxomovich	
Проблемы и решения при оптимизации финансового моделирования деятельности предприятия	331
Юлдошева Гулноза Абдинабиевна	
Hududiy iqtisodiy xavfsizlik va uning asosiy xususiyatlari.....	336
Raximov E. N.	
Boshqarish sifatining iqtisodiy mohiyati va uni rivojlantirish masalalari	343
Shoyev Davronbek Axmadjonovich, Ahmadjonova Gulsanam	
Важность данных о движении затрат для повышения эффективности управления предприятием.....	346
Расулова Ш. X.	
Korxonalar daromadlariga ta'sir qiluvchi risklarning tahlili	351
Sa'dullayev Oybek Turdiali o'g'li	
Xalqaro standartlar asosida daromadlar hisobini tashkil etish.....	364
Abdusaidov Sanjar Jaloliddin o'g'li	
Выработка страховой системы защиты владельцев депозита.....	368
Узакова Камола Бехзодовна	
Обзор законодательных и регуляторных положений по введению и регулированию Исламской банковской деятельности в юрисдикции Республики Казахстан	372
Ёркулов Умиджон	
Перспективы развития производства и экспорта плодоовощной продукции в Узбекистане	378
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Перспективы развития государственного управления высшим образованием в условиях функционирования рынка	382
Умаров Диёр Равшанович	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	388
Turotova Nigora Xolmurod qizi	
Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasi orqali aholini ish bilan bandligini ta'minlash istiqbollari.....	393
Taylakova Dilafro'z Baymamatovna	
Увеличение привлекательности инвестиций в туристической отрасли через стратегическое финансирование	399
Хусниддинов Нуриддин	
Agrobiznesni innovatsion rivojlantirish loyihalarini moliyalashtirishning metodologik asoslari.....	402
To'ychiyev Abduraxmon G'ofurovich	
Virtual bank – kelib chiqishi va moliyaviy xizmatlar kelajagi.....	406
Nabiyeva Feruza Odilovna	
Проблемы и перспективы развития депозитных операций коммерческих банков Республики Узбекистан	411
Холмирзаев Эльбек Бахтиерович	
Smart-shartnomalar – raqamli marketingning zamonaviy texnologiyalaridan biri sifatida	415
Yahyojonov N. B.	
Banklarda depozit operatsiyalarini hisobini yuritish tartibi.....	420
Mirzayeva Xilola Jaloliddin qizi	
Kichik biznes korxonalariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligi	424
Mamanazarova N. J., Jamilova N. X.	
Проблемы привлечения финансирования за счет корпоративных облигаций	429
Рахмедова Мадинахон Нусрат кизи	
Формирование финансовой стратегии местных бюджетов	433
Примова Н. И.	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortishning dolzarb muammolari va ularning yechimlari	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
O'zbekistonda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish holati.....	445
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Experience of Islamic financial organizations in CIS countries and opportunities to use it effectively in Uzbekistan	450
Sattarova Dilfuza Dilshodbekovna	

Qashqadaryo viloyati hududlarining vertikal o'sish holati va xususiyatlari	456
Erkayeva Gulbaxor Panjiyevna, Raximova Madina Shuxrat qizi	
Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari.....	462
Ostanov Egamberdi, Ostanova Mashxura Egamberdiyevna	
Kapital bozorida institutsional investorlar sifatida sug'urta kompaniyalari ishtiroki	466
Omonov Sardor O'lmasovich	
Tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasining asosiy va muhim jihatlari.....	472
Nutfulloyev Tolib G'olib o'g'li	
Korxonalarda korporativ madaniyatni rivojlantirish asoslari.....	478
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish usullari.....	483
Sabirova Zaynab Qadambayevna	
Фондовые рынки и финансовая грамотность: путь к финансовому осознанию	488
Режаббаев Сарвар Умархонович	
Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish.....	491
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyoti tahlili.....	497
Otaxonova Shohyora	
Aholining turmush farovonligini yashlashning ijtimoiy-iqtisodiy masalalari	502
Qobilova Shaxnoza	
Surxondaryo viloyatida sug'oriladigan yerlardan foydalanish holatining statistik tahlili	505
Sharifi Abdul Fatah	
Economic and Social Significance of Personnel Management in Manufacturing Enterprises: A Dual Dimension Analysis.....	512
Sarimsakov Baxtiyor Rahmonjanovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozorining rivojlantirish istiqbollari	518
Usmanov Zayniddin Berdirasulovich	
Qurilish tashkilotlarida xodimlarning innovatsion faolligini oshirish yo'llari	523
Usmanov Ixom Achilovich	
Investitsiya jozibadorligini baholashning o'ziga xos jihatlari va metodlari.....	527
Uroqboyeva Farzuna Axmadjonovna	
Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida sanoat 4.0 ning roli: tahlil va natijalar	532
Xujaxonova Sitara Baxtiyor qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida qishloq joylarda davlat xususiy sherikchilik asosida raqamli xizmatlarni takomillashtirish.....	537
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
Kichik firmalar raqobatbardoshligini oshirishning mintaqaviy muammolari (Xorazm viloyati misolida)	542
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
"Sam Antep Gilam" mchjda marketingni boshqarishni takomillashtirish yo'llari	549
Usmonova D. I.	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	555
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Factors for the Development of The Industrial Sector of the Economy	559
Zakhidov Nodir Umidjanovich	
Mintaqa tumanlararo xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'shma biznesini konvergent modeli	563
Yusupov Fayzulla Yakubovich	
Aholini biznesga jalb qilishda tijorat banklarining roli.....	567
Yaxshimuratova Xasiyat Xudaybergenovna	
Mahalliy gastronomik turizmni rivojlantirishda nazariy asoslar.....	571
Sultonov B. A.	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	575
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich	
Проблемы привлечения иностранных инвестиций в инновационном развитии экономики Узбекистана.....	580
Хамракулова О. Д., Халмурзаев М., Аликулов С. А.	
Тенденции развития жилищного строительства.....	585
Алиева Зилола Маматвалиевна	
Учет и анализ производственных затрат на предприятиях	589
Аделя Азаматовна Нематова, Ибрагимов Мансур Мардонович	

Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishda xorij tajribasi.....	592
Botirov Erkinjon Xayitovich	
Zamonaviy xizmat ko'rsatish bozori: xalqaro tendensiyalar va uy-joy fondi muammolari sarhisobi.....	598
Sanakulova Barnogul Rizakulovna, Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
Роль рынка капитала в обеспечении макроэкономической стабильности Республики Узбекистан	605
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи	
Iqtisodiyotning xususiy sektorida inson resurslarilarni moddiy rag'batlantirishni takomillashtirishda xorij tajribasi.....	608
Baxtiyorova Umida Ulug'bek qizi	
Korxonalarning investitsiya faolligini ta'minlashda soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish xususiyatlari.....	613
Ilyasova Barno Axmadovna	
Dunyo davlatlari iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari.....	618
Imomaliyeva Mohizoda, Raxmatullayev Lazizbek Nematullo o'g'li	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	623
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslar mohiyatini tavsiflovchi tushunchalar	628
Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna	
Mikromoliyalash tashkilotlari faoliyatining operatsiyalar tahlili.....	633
Kamalov Shuxrat Kamalovich	
Temiryo'l transporti sanoat kompleksi korxonalarida ijtimoiy va mehnat munosabatlarini takomillashtirishning nazariy va uslubiy asoslari.....	637
Kadirova Sharofat Amonovna	
Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari	645
Yuldashev Sherali Xayitovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Анализ экологических факторов и их влияние на финансовую безопасность страны.....	650
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Superior directions, modern trends and prospects for the development of the financial market.....	655
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Raximova Umida Rabbimovna	
Kichik biznesning eksport salohiyatini oshirishda jahon tajribasi	659
Kambarova Sh. M.	
Theory and practice of evaluation of capital assets in Uzbekistan.....	665
Usmonov Bunyod	
Xizmat ko'rsatish sohasini asosiy tarmoqlariga yo'naltirilgan global investitsiyalar holati va prognozini tahlili	668
Muxammadiyev Kamoliddin G'ulomiddinovich	
Методологические основы банковского кредитования и классификация факторов, влияющих на особенности получения кредитов	672
Каримова Азиза Махмадризовна	
Sanoat salohiyati va omillar unumdorligini iqtisodiy-statistik baholash usullari.....	676
Kasimov Azamat Abdulkarimovich	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	682
Кодиров Бобур	
Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiyot tarmoqlarining investitsion salohiyatini oshirishning o'rta muddatga mo'ljallangan istibollari (O'zbekiston temiryo'llari AJ misolida)	689
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich	
Banklarda mummoli kreditlar bilan ishlash: samarali strategiya va yondashuvlar	696
Mirsaliyev Erkin Ergashevich	
Agrosanoat ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish va uning innovatsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liqligi	700
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich, Muxtorova Oydin Sayfiddin qizi	
Hududlar iqtisodiyotini oshirishda investitsiyalarning roli	707
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
Xizmat ko'rsatuvchi korxonalarning iqtisodiy salohiyatini shakllantirish mexanizmlari	712
Erdonov Muhammadamin Erdon o'gli, Ibragimov Shoxrux Baxtiyorovich, Ataqulov Jahongir Valijon ug'li	
Sug'urtada andarrayting xizmatini (ARDL) modeli tahlili asosida takomillashtirish	717
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich	
Роли банков в повышении привлекательности инвестиционной среды в Узбекистане.....	727
Насиров Дилшод Фарходович	

Пути улучшения инвестиционного климата в Республике Узбекистан	731
Нозимов Элдор Анварович, Санатиллоев Ферузшоҳ Бахтиёр угли	
Iqtisodiyot, atrof-muhit, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi muvozanatga – obodonlashtirish xizmatlarining ta'siri.....	737
Norkulova Dilfuza Zoxidovna, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	741
Нуриллаев Раҳмат Ярашевич, Нуриллаев Шердил Жамолиддин угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tovar-moddiy zaxiralar manbalari va ularni shakllantirish amaliyoti	747
Nurmanov Ulugbek Anorbayevich	
Yer rentasi mulkchilik munosabatlari rivojlanishning zaruriy sharti sifatida.....	752
Abdunazarov O.	
Формирование и развитие цифровой экономики (на примере российской федерации и Республики Узбекистан)	756
Ким П. В.	
Tijorat banklari korporativ boshqaruvida bank xizmatlari samaradorligini	760
Kudratov Sunnatulla Ropijanovich	
Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli	764
Jo'rayev Isroil Ibrohimovich	
Ways of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan	770
Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li	
Hydro Energy as the Important Factor of the "Green Economy"	775
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li	
Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish	781
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li, Azamatova Nozima Jaxongirovna	
Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida).....	784
Halimova Dilora Olimboyevna	
Davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlilik egri chizig'ini aniqlashning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishdagi ahamiyati	787
Hakimov Hakimjon	
Intellectual mulkni boshqarish jarayonlari o'rganishning nazariy muammolari.....	793
Tirkashyev Farhod Mahmudovich	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	796
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova	
Роль Среднеазиатских коллекций в развитии музеев России	801
Абдуллаева Нигора Санжаровна	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	804
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimni yuksaltirish jarayoni: muammolar va yechimlar	808
Hakimov Nazar Hakimovich, Vaxobova Marg'uba Abduxamidovna	
Yashil iqtisodiyot: mazmun mohiyati, nazariya va amaliyot	812
Yuldashev Mutallib Ibroximovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozori tahlili	819
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
"HAVAS COMFORT MEDEL" MChJda marketing xizmatini tashkillashtirish va uning samaradorligini oshirish yo'llari	823
Musyeva Shoirazimovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqlar vositasida rag'batlantirishning klassik nazariyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	831
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Yoshlarning ish bilan bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.....	837
Mamaraximov Bekzod Erkinovich	
Chakana bank xizmatlarini rivojlantirish hududlar barqaror rivojlanishining omili sifatida	841
Niyozov Zuxur Davronovich	
Raqamli texnologiyalar asosida oziq-ovqat ta'minoti zanjirini rivojlantirish omillari	845
Yusupov Muxiddin Soatovich	
O'zbekistonda korporativ kreditlash amaliyotini rivojlantirish orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	855
Asatullayev Alisher	
Davlat budjeti jarayonini takomillashtirish masalalari	860
Ataxanov Bekpo'lat Abdullayevich	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	866
Дурманов Акмал Шаймарданович	

Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari	872
Gadayev Jaxongir Muhammadi o'g'li	
Some Principle Issues in the Effective use of Budget Funds in Universities	876
Khairiddinov Sh. B.	
Directions of Using Negotiations in Keeping Peace and Ensuring Stability in Society	879
Kholdarova Fariza Tukhtabaevna	
Elektrotexnika sanoati korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish.....	883
Mamayusupova Mashxura Sodiqovna	
Elektron tijoratning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish va uni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash	887
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
Foreign Direct Investment and Electricity Consumption During Uzbekistan's Green Transition	896
Nurbek Khalimjonov	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini qarz kapitali orqali moliyalashtirishni takomillashtirish	902
Obломуродов Нарзулло Наймович, Шавкатов Наврузбек Шавкатович	
Mol-mulk solig'ining soliqqa tortish tartibini takomillashtirish	910
Poyonov Bobur Bekmurod o'g'li	
Konfutsiychilik axloqiy negizlarida olamiy tartibot.....	916
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
"Yashil iqtisodiyot"ni joriy etish istiqbollari	923
Saloxov Sirojiddin Sadriddin o'g'li	
Investitsiyaning iqtisodiy mohiyati va O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni.....	928
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
O'zbekiston qishloq hududlarida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish.....	933
Sharifov Shuhrat Saidahmadovich	
Exploring Big Data Applications for Knowledge Management in Higher Education Administration.....	936
Shakhzod Saydullaev	
O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urta faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	944
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Ekologik turizmning turlari va uni tashkil etishda tabiiy resurslarning ahamiyati.....	950
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li	
Mamlakatga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari	954
To'laganova Ruhshona Farrux qizi	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida maktabgacha ta'lim xizmatlarini holati	959
Umurzakova Dilnoza Egamberdiyevna	
Issues of Improving Production Cooperation in the Industry Network of Our Country	964
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li	
Foydaning soliq obyektiga sifatida shakllantirish zaruriyati.....	971
Yo'ldasheva Mohiraxon Ochestva	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	975
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati.....	980
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
"Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimining aholini ijtimoiy himoya qilishdagi o'rni.....	984
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.....	991
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	
Анализ влияния цифровой экономики на эффективность налоговых органов	996
Бобомуротова Манзура Панжи кизи	
Tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	1000
Irmatova Lola	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	1005
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	1010
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik barqarorlikning muhim omilidir	1014
Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich	
Strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillarini takomillashtirish.....	1017
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1022
Пулатова Сурайё Юлдашевна	

Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida oilaviy korxonalarining xizmatlar ko'rsatish sohasidagi o'rni va funksiyalari.....	1026
Tog'ayeva Dilnoza Azamatovna	
Совершенствование методологии исследования демографических процессов.....	1031
Тула Нодирбек Баходир угли	
Инновационные технологии в сфере страхования.....	1037
Хайдарова Нигинахон Шухрат кизи	
Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer hisobini yuritishning ahamiyati.....	1042
Hojiyev Qo'chqor Mamadiyorovich	
Qattiq maishiy chiqindilarni utilizatsiya qilish orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishni takomillashtirish.....	1047
Sherqulov Nodir Erkin o'g'li	
Мировой опыт использования денежных и натуральных трансфертов в социальном обеспечении.....	1052
Гулноза Тохировна Самиева	
Davlat xaridlarini amalga oshirish orqali raqobatni rivojlantirish yo'llari.....	1057
Majidov Nizomjon	
Raqamli iqtisodiyot davrida kontent marketingdan foydalanish va uning bosqichlari.....	1064
Tohirjonov Ahmadjon Tohirjon o'g'li, Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
Aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirish manbalari va usullarini takomillashtirish.....	1070
Norqulov Mirsaid Tulqin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish zaruriyati.....	1075
Badalov Jamshid Jamolovich	
Foyda solig'i tushumi va uning O'zbekiston soliq-budjet tizimidagi ahamiyati.....	1080
Shirinov Sabir Erkinovich	
O'zbekistonda davlat korxonalari aksiyalarini moliya bozorlarida sotishni jadallashtirish yo'nalishlari.....	1084
Anvar Eshmatov	
Baliqchilik xo'jaliklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining tashkiliy va uslubiy jihatlarini.....	1088
Ametova Nasiba Danilovna	
Tijorat banklari tomonidan eksportyor korxonalarining kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	1092
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Digital Transformation of Tax Systems.....	1096
Boburjon Turanboyev Qodirjon o'g'li, Musabekov Sherali Nazarali o'g'li	
Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish yo'nalishlari.....	1101
Raxmonova Aziza Tolibovna	
Transitioning to a Green Economy and Implementing Sustainable Technological Changes in Uzbekistan.....	1106
Umarov Elshod G'ulom o'g'li	
Texnik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibi va ularning o'ziga xos jihatlari.....	1112
Yuldashov Elmurod Abdujalil o'g'li	
Совершенствование системы профессионального управления жилищно-коммунальным хозяйством Узбекистана.....	1116
Икромовна Ханифа Одилловна	
Sanoat korxonalarini kreditlash amaliyotining zamonaviy holati.....	1121
Kamalova Jamila	
O'zbekistonda davlat ishtirokidagi korxonalarining huquqiy maqomi va ularni isloh qilishning istiqbollari.....	1125
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi.....	1131
Ne'matov Oybek Ismatullayevich	
Предприятие автомобильной промышленности как объект реализации концепции устойчивого развития.....	1136
Туйчиев Комилжон Лазизович	
Tijorat banklari aktivlari diversifikatsiyasining nazariy ahamiyati.....	1143
O'ktamova Nozima Narzulla qizi	
Tijorat banklarida yangi masofaviy bank xizmat turlarini rivojlantirish.....	1146
Umarov Abdulquddus Abdilxatovich	
Некоторые вопросы эконометрической оценки CES – функций и их практическое применение в экономических задачах.....	1151
Шадиева Гулнора Мардиевна, Усманов Фарзод Шохрухович	
Использование искусственного интеллекта в спортивной индустрии.....	1158
Усманова Дилфузахон Иброхимовна	
The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.....	1163
Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	

Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida)	1168
Xolmatov Sanjarbek Xojimatovich	
O'zbekiston temir yo'l transport tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari	1174
Qilichev Umid Ibadullayevich	
Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi sharoitida raqamli banklar resurslarini oshirish choralari	1181
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari	1185
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'zbekistonda Islom banklari faoliyatini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	1191
Vasiyev Alisher Samiyevich, Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Islom iqtisodiyotining mohiyati	1197
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Budjet mablag'larini taqsimlanishi va maqsadli sarflanishida inson kapitalidan foydalanish va jamoatchilik nazoratining samaradorligi	1201
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
Maxsus iqtisodiy zonalar investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda tarif va notarif mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari	1207
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li	
Перспективное развитие промышленной кооперации между странами	1212
Назарова Раъно Рустамовна, Жартай Жанибек Маратулы	
Soliqlar yig'iluvchanligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar	1218
Berdiyeva Uguloy Abduraxmanovna	
Ta'lim sifatini ta'minlash oliy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning asosiy omili	1222
Nematov Inatillo Ubaydullayevich	
Aholiga ko'rsatiladigan bank xizmatlarini takomillashtirish	1228
Umurzakova Adiba Ochilovna	
Tijorat banklari resurslari shakllanishining manbalari va yo'llari	1232
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1238
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике	1242
Рафиева Зарина Хусановна	
Development of the Country's Economy Through the Development of the Stock Market in Developing Countries	1246
Akhmedov Doniyorbek	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotini rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari	1250
Azizova Manzura Ibragimovna	
The theoretical importance of product cost reduction in industrial production	1254
Dilfuza Baxramovna Safarova	
Fond bozorlarining tashkil etilishi va rivojlanish tendensiyalari	1261
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
Mamlakatda davlat tibbiyot muassasalarining tutgan o'rni va ularni rivojlantirish yo'nalishlari	1266
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati	1272
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
Milliy iqtisodiyotimizda investitsiya portfelini shakllantirishning nazariy asoslari	1277
Ibragimov Gafurjan Axmetovich	
Kompaniyalarning tashqi savdo faoliyatini moliyalashtirishning nazariy asoslari va xorij tajribasi	1282
Ibragimov Mansur Axmedovich	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida)	1286
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich	
Ключевые факторы успеха в мотивации и управлении проектными командами	1294
Мансурова Севара Мансуровна	
Mehmonxona biznesida CRM tizim xizmatlarini loyihalash	1297
Ishanxodjayeva Dilfuza Erkinovna	

TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSIYA SIYOSATINI AMALGA OSHIRISHNING MUHIM JIHATLARI

Abiyev Davron Ilxomovich

Samarqand Iqtisodiyot va Servis Instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Maqolada tijorat banklarida investitsiyaviy faoliyatni amalga oshirishning asosiy jihatlari hamda banklar investitsiyaviy siyosatining muhim elementlari, investitsiyaviy faoliyatga ta'sir etuvchi omillar tadqiq etilgan. Shuningdek, tijorat banklari investitsiya faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: bank xizmatlari, aktivlar rentabelligi, investitsion muhit, ustav kapitali, depozit, investitsion siyosat, likvidlilik, investitsion portfel.

Abstract: The article examines the main aspects of investment activity in commercial banks, important elements of investment policy of banks, factors affecting investment activity. Recommendations aimed at improving the investment activities of commercial banks have also been developed.

Key words: banking services, return on assets, investment environment, authorized capital, deposit, investment policy, liquidity, investment portfolio.

Аннотация: В данной статье анализируются ключевые аспекты инвестиционной деятельности коммерческих банков, включая существенные элементы инвестиционной политики данных учреждений и факторы, оказывающие влияние на их инвестиционную активность. Кроме того, представлены разработанные рекомендации, направленные на оптимизацию инвестиционных практик коммерческих банков.

Ключевые слова: банковские услуги, рентабельность активов, инвестиционная среда, уставный капитал, депозит, инвестиционная политика, ликвидность, инвестиционный портфель.

KIRISH

Iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, uning tarmoq va sohalaridagi istiqbolli loyihalarni moliyalashtirishda investitsiyalar muhim rol o'ynaydi. Mazkur masalani ijobiy hal etishda tijorat banklarining investitsion faoliyati alohida ahamiyatga ega. So'nggi yillarda mamlakatimizda tijorat banklarining investitsiyaviy faoliyatini takomillashtirish, sanoat ishlab chiqarishini rivojlantirish, korxonalar faoliyatiga zamonaviy texnika va texnologiyalarni keng joriy etish, iqtisodiyotning real sektoriga yo'naltirilgan investitsiyalarni kengaytirish va shu asosda iqtisodiyotning tarmoq hamda sohalarini tarkibiy jihatdan o'zgartirishga qaratilgan iqtisodiy islohotlar faollik bilan amalga oshirilmoqda. Bu kabi muhim chora-tadbirlar natijasida 2023-yil 1-yanvar holatiga ko'ra tijorat banklari kredit qo'yilmalari hajmi 390 trln. so'mni tashkil etgan holda o'tgan yilning shu davriga nisbatan 19,5 foizga oshgan. Shuningdek, tijorat banklari tomonidan iqtisodiyot real sektori korxonalarini modernizatsiya qilish, texnik va texnologik qayta jihozlash hamda ishlab chiqarishni diversifikatsiyalashga doir investitsiya loyihalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashga ham investitsiya kreditlarini ajratishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

"O'zbekiston – 2030" strategiyasida "sanoatning "drayver" sohalarini rivojlantirish va hududlarning sanoat salohiyatini to'liq ishga solish, bank tizimida islohotlarni jadallashtirish, bank xizmatlari bozori hajmini oshirish va sohada raqobatni rivojlantirish, bank va moliya tizimida yillik kreditlash hajmini 40 milliard dollarga yetkazish, bank omonatlari hajmini 4 barobarga oshirish"¹ kabi ustuvor vazifalar belgilab berilgan. Mazkur vazifalarning samarali bajarilishi sanoat tarmog'idagi istiqbolli loyihalarni moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlash, milliy iqtisodiyotning tarmoq va sohalariga investitsiyalarni keng jalb etish va bu yo'nalishda tijorat banklarining faolligini oshirish, ularning investitsion siyosatini takomillashtirishni taqozo etadi.

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. PF-158-son, 2023-yil 11-sentabr. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 12.09.2023-y., 06/23/158/0694-son.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Ijtimoiy jamiyatda tovar-pul munosabatlarning paydo bo'lishi investitsiyalash amaliyoti shakllanishi va rivojlanishiga zamin yaratdi. Zero, tovar pul munosabatlari amal qilgan har qanday ijtimoiy-iqtisodiy jamiyatda investitsiyani vujudga kelishi va investitsiyalash munosabatlari amal qilishini hamda bu jarayon muttasil rivojlanib borishini taqozo etadi. Ayrim adabiyotlarda, muammoli investitsiya deganda obyekt, subyekt va ta'minotiga nisbatan bank tomonidan shubha paydo bo'lgan investitsiya tushunilsa (Karapetyan, 2011), ayrim adabiyotlarda muammoli investitsiyalar deganda, "qarz oluvchi bir yoki bir necha to'lovlarni amalga oshirmaganligi yoki investitsiya ta'minoti qiymatining pasayishi investitsiyani muammoli investitsiyalar turkumiga o'tishini anglatadi" (Burkova, 2010) deya ta'rif berilgan. Ushbu oxirgi ta'rif muammoli investitsiyaga berilgan ta'riflarning ichida to'liqroq talqin etilgan deyishimiz mumkin. Chunki bunda muammoli investitsiyani yuzaga chiqishiga sabab bo'ladigan investitsiya risklari bilan bog'langan hamda investitsiya kategoriyalari ajratib ko'rsatilgan. Ammo hozirgi paytda mazkur ta'rif o'z mohiyatini yo'qotdi, deb o'ylaymiz. Sababi O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2015-yil 14-iyuldagi "Tijorat banklarida aktivlar sifatini tasniflash va aktivlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash uchun zaxiralar shakllantirish hamda ulardan foydalanish tartibi to'g'risida"gi 2696-sonli Nizomi qabul qilinganidan so'ng, investitsiyalarning tasniflanishida o'zgarishlar ro'y berdi. Agar bankdan investitsiya olgan mijoz investitsiyani o'z vaqtida qaytara olmasa garovga qo'ygan ta'minotdan mahrum bo'lishi mumkin, o'z navbatida tijorat banklari uchun investitsiya riski oshib ketadi. Bank tomonidan berilgan investitsiya riskining xavfsiz darajasini ta'minlash maqsadida investitsiya oluvchi jismoniy yoki yuridik shaxs turli shakldagi mulklarni garov ta'minoti sifatida banklarga taqdim etadi. Umumiy holda bank investitsiya bo'yicha garov ta'minotini baholash jarayonida uchta tomon ishtirok etadi va ular bank, baholovchi tashkilotlari va investitsiya oluvchilardir (Balabanov, 2009). Bu jarayonda garov ta'minoti asosan dastlab investitsiya berish jarayonida qarab chiqiladi. Rossiya adabiyotlarida ayrim mualliflarning ta'kidlashicha, muammoli investitsiya deganda obyekt, subyekt va ta'minotiga nisbatan bank tomonidan shubha paydo bo'lgan investitsiya tushuniladi (Lavrushina, 2008). Ularning qarashlaricha, nostandart, dargumon va ishonchsiz investitsiyalarni, ya'ni muddati o'tmagan joriy investitsiyalardan tashqari barcha investitsiyalar, shu jumladan, asosiy to'lov bo'yicha qisqa muddatli bo'lsa ham qarzдорlikka ega bo'lgan, shuningdek, investitsiya shartnomasi shartlarini o'zgartirmasdan hech bo'lmasa bir marotaba qayta rasmiylashtirilgan investitsiyalar muammoli, deb tushuniladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga yo'naltirilgan islohotlar sharoitida moliyaviy resurslarni jamlash va qayta taqsimlash moliyaviy vositachilar, jumladan, tijorat banklari, investitsiya fondlari, sug'urta kompaniyalari va boshqa turdagi moliyaviy institutlar tomonidan amalga oshiriladi. Investitsion faoliyat orqali pul mablag'lari moliyaviy institutlar yordamida ishlab chiqarish tarmoqlaridagi loyihalarni moliyalashtirishga yo'naltiriladi, bu jarayonda tijorat banklarining faoliyati muhim o'rin egallaydi.

Tijorat banklari investitsion siyosatini shakllantirish masalalari xorijlik iqtisodchilardan N. Bakster, J. K. Van Xorn, E. J. Dollan, K. D. Kempbell, J. Lintnera, O. I. Lavrushin, Ya. M. Mirkin, I. T. Balabanov va boshqalarning ilmiy izlanishlarida o'z ifodasini topgan.

Mamlakatimiz iqtisodchi olimlaridan T. Qoraliyev, Sh. Abdullayeva, T. Bobakulov, N. Jumayev, A. Omonovlarning ilmiy-tadqiqot ishlarida tijorat banklarining investitsion faoliyati va uni takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq qilingan.

Investitsion faoliyatni samarali tashkil etishda davlatning moliya-kredit tizimi muhim rol o'ynaydi. Shu boisdan, bank tizimining investitsion faoliyatdagi ishtiroki ortib bormoqda. Bank tizimi va umuman iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi banklarning investitsion jarayonlardagi ishtirokini rag'batlantiradi va faollashtiradi. Barqaror iqtisodiy muhit tijorat banklari faoliyatining zaruriy sharti bo'lib, iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi bank tizimining samarali faoliyat yuritishi va barqarorligiga bevosita bog'liqdir. Bank investitsiya munosabatlarning asosiy ishtirokchisi sifatida aholining yirik hajmdagi pul resurslarini turli vositalar yordamida jamlaydi, so'ngra ularni takror ishlab chiqarish jarayoni va mamlakat iqtisodiyotining o'sishini tezlashtirish maqsadida investitsiya faoliyatining boshqa ishtirokchilariga yo'naltiradi.

"Investitsion faoliyatni tashkil etish va boshqarish jarayoni – ehtimolga yaqin bo'lgan risklilik darajasida investitsiya aktivlarining rentabelligini oshirishga yordam beradigan chora-tadbirlar majmuyi hisoblanadi. Strategik va taktik boshqaruv jarayonlari bank investitsiya siyosatining asosiy elementlari sifatida xizmat qiladi. Investitsion faoliyat strategiyasi investitsiya siyosatining uzoq muddatli maqsadlarini va ularga erishishning asosiy yo'llarini shakllantiradi, bu esa boshqaruv jarayonining dastlabki bosqichi hisoblanadi"². Investitsion taktika strategik yo'nalishni hisobga olgan holda shakllantiriladi, u investitsiyalar tarkibi va hajmini belgilaydi.

2 Буркова А. Ю. Отличия инвестиционного банкинга от коммерческого и розничного // Управление корпоративными финансами. – 2010. – № 4.

Investitsion jarayonlarda banklar ishtirokini faollashtirish zarurati moliyaviy va real sektorning o'zaro bog'liqlikda samarali rivojlanishi bilan belgilanadi. Investitsion jarayonlarda banklar ishtirokining asosiy yo'nalishi istiqbolli loyihalarga bank mablag'larini yo'naltirish, investitsion maqsaddagi kreditlarni ajratish, ulushli ishtirok etish va qimmatli qog'ozlarga mablag'larni qo'yishni o'z ichiga oladi.

Tijorat banklarining investitsion siyosati investitsion faoliyatning maqsadli yo'nalishlari tizimini shakllantirish va ularga erishishning samarali usullarini tanlashni o'z ichiga oladi. Investitsion faoliyatni tashkil etish va boshqarish investitsion aktivlarning tuzilmasi hamda hajmini maksimal darajada oshirish, ehtimolga yaqin bo'lgan risklilik darajasida ularning foydalligi o'sishini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar majmuasi sifatida ifodalanadi. Investitsion siyosatning muhim elementlari sifatida bank investitsion faoliyatini boshqarishning strategik va taktik jarayonlari namoyon bo'ladi.

Tijorat banklarining investitsion siyosati uzoq muddatli murakkab jarayon hisoblanadi. Bu jarayon makroiqtisodiy va investitsion muhit holati, soliqqa tortish xususiyatlari, bank faoliyatini tartibga solish kabi tashqi shart-sharoitlarni, shuningdek, bank resurs bazasining tuzilmasi va hajmi, uning rivojlanish vazifalari va maqsadlari, turli aktivlarning daromadlilik, risk omillari kabi ichki shart-sharoitlarni prognozlash hamda chuqur tahliliy yondashuv asosida amalga oshirilishi lozim.

Bundan tashqari, investitsion faoliyatning asosiy yo'nalishlarini belgilash foydallilik, likvidlilik va risklilik darajasini hisobga olgan holda investitsion rivojlanishning samarali modellarini ishlab chiqish bilan chambarchas bog'liq bo'ladi³. Banklar faoliyatiga tashqi muhit o'zgaruvchanligining ta'sirini hamda ehtimolga yaqin bo'lgan iqtisodiy o'zgarishlarni hisobga olgan holda investitsion siyosatni davriy ravishda muvofiqlashtirib borish zarurati mazkur siyosatni ishlab chiqish va samarali yuritish jarayonini murakkablashtiradi. Shuning uchun, banklarning investitsion siyosatini shakllantirish barqaror rivojlanayotgan iqtisodiyot sharoitlarida ham muayyan qiyinchiliklar bilan olib boriladi.

Investitsion siyosatni shakllantirishning shart-sharoitlari sifatida investitsion faoliyatning strategik maqsadlarini ishlab chiqishda ustuvor bo'lib hisoblangan bank rivojlanishining umumiy siyosati xizmat qiladi. Investitsion siyosat umumiy iqtisodiy siyosatning muhim tarkibiy elementini o'zida ifoda etgan holda bankning samarali rivojlanishini ta'minlash omili sifatida namoyon bo'ladi⁴.

Banklar investitsion faoliyatining asosiy maqsadi investitsion qo'yilmalarning ehtimolga yaqin bo'lgan risklilik darajasida ushbu faoliyatdan foyda me'yorini oshirish sifatida ifodalanadi. Shu boisdan, tijorat banklari o'z faoliyatida investitsiya siyosatini samarali yuritish va uni takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlarni doimiy ravishda amalga oshirishlari maqsadga muvofiq bo'ladi⁵. Bunda avvalo, ishlab chiqilgan investitsion siyosatni puxta tahlil qilish va istiqboldagi natijalarini baholash hamda uning amaldagi holatini doimiy monitoring qilgan holda samaradorligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni joriy etib borishga alohida ahamiyat berish lozim.

Bank tomonidan tanlangan iqtisodiy rivojlanish strategiyasiga muvofiq investitsion siyosatni ishlab chiqishning umumiy maqsadlaridan tashqari quyidagilar ham hisobga olinishi lozim:

- bank resurslarining barqarorligini ta'minlash;
- resurs bazasini kengaytirish;
- bank faoliyatidagi umumiy risk darajasini kamaytirish va moliyaviy barqarorlikni oshirish maqsadida qo'yilmalarni diversifikatsiyalash;
- likvidlilikni saqlash;
- foyda keltirmaydigan aktivlar ulushini kamaytirish;
- filiallarni tashkil etish va xizmat turlarini ko'paytirish orqali bank faoliyatini kengaytirish;
- mijozlar doirasini ko'paytirish, korxonalarni tashkil etish va rivojlantirishda qimmatli qog'ozlarni egalash, ularning ustav kapitalida ulushli ishtirok etish hamda investitsion loyihalarda qatnashish orqali ular faoliyatiga ta'sir etishni kuchaytirish.

Banklar investitsion faoliyatning barcha shakllari ular tomonidan shakllantirilgan resurslar hisobidan amalga oshiriladi. Investitsion resurslarni shakllantirish siyosati belgilangan ko'lamdagi va yo'nalishlardagi investitsion faoliyatni amalga oshirishga hamda investitsion aktivlarga qo'yilgan mablag'lardan samarali foydalanishga yo'naltirilgan.

Tijorat banklari investitsion siyosatini shakllantirishning asosiy bosqichlarini 1-rasmdagi kabi tasvirlash mumkin.

3 Карапетян А. И. Совершенствование инвестиционной политики коммерческих банков в условиях реализации антикризисных программ: автореф. дис...канд. эконом. наук. – Москва, 2011. – С. 9-10.

4 Банковское дело: Учебник / Под ред. О. И. Лаврушина. М.: Финансы и статистика, 2008. – 563 с.

5 Емельянов А. Б. Инвестиционная деятельность коммерческих банков: понятие, виды и значение // Молодой ученый. – 2017. – №52. – С. 84-88.

1-rasm: Tijorat banklari investitsion siyosatini shakllantirishning asosiy bosqichlari

Investitsiyalashning asosiy yo'nalishlarini ishlab chiqish ularni moliyalashtirish manbalarini aniqlash bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish bilan chambarchas bog'liq. Investitsion resurslarning umumiy hajmiga bo'lgan ehtiyojni prognozlash bankning umumiy moliyaviy strategiyasi doirasida moliya bozorida mablag'larni jalb qilish imkoniyatlarini baholash, tushum va to'lovlar ko'rinishidagi pul mablag'larining kelajakdagi oqimlarini hisobga olib bank salohiyatini aktivlarning turli guruhlari o'rtasida taqsimlashda investitsion aktivlarga to'g'ri keladigan ulushlarni, investitsion faoliyatning asosiy yo'nalishlarini shakllantirishda ko'zda tutilgan hajmlarni solishtirish asosida ishlab chiqiladi. Bunda nafaqat investitsiyalar umumiy hajmi va ularni moliyalashtirish manbalarining, balki bir qator tuzilmaviy ko'rsatkichlarning muvofiqligini ta'minlash talab etiladi.

Investitsion siyosatning muhim elementi bo'lib passivlar tuzilmasini chuqur tahlil etish hisoblanadi. Bunda bankning o'z kapitali va uning qarz majburiyatlari o'rtasidagi samarali nisbatni tanlash, qaytarish muddati bo'yicha qarz majburiyatlari tuzilmasini aniqlash, investitsion resurslarni jalb qilishning qo'shimcha manbalarini izlashga alohida e'tibor berish lozim.

Bank tomonidan investitsion qarorlarni qabul qilish qo'yilmalar tuzilmasi va hajmi o'rtasida samarali nisbatga erishishga yo'naltirilgan bo'lishi lozim. Bunda bank investitsion siyosatining eng muhim funk'siyasi yuqori daromad va kam risk darajasi bilan resurs ta'minotini shakllantirish hisoblanadi⁶. Bu holat, investitsion qo'yilmalarning tuzilmasi, hajmi va ularni moliyalashtirish manbalaridagi ehtimolga yaqin bo'lgan o'zgarishlar asosida istiqboldagi davr uchun investitsiyalash yo'nalishlarini prognozlashni talab qiladi. Shunday qilib, investitsion faoliyatni samarali boshqarish jarayoni investitsiyalashning asosiy yo'nalishlarini shakllantirish hamda zarur resurs ta'minotini aniqlash kabi muhim vazifalarni qamrab olishi lozim.

Investitsiyalarni moliyalashtirishning birmuncha ishonchli va barqaror manbasi bo'lib tijorat bankining o'z mablag'lari hisoblanadi. Bank ishining muhim xususiyati tufayli bankning o'z mablag'lari tijorat faoliyatining boshqa sohalariga qaraganda bank resurslarining umumiy hajmida yuqori ulushni egallaydi.

6 Гиблова Н. М. Коммерческие банки как основные участники модернизационных процессов отечественной экономики / Н. М. Гиблова // Банковское дело. – 2012. – № 11. – С. 40-43.

Barqarorlik darajasidan kelib chiqqan holda bank resurslari harakatining o'ziga xos xususiyatini tahlil qilish asosida ularni quyidagi uchta guruhga ajratish mumkin:

- eng barqaror (bankning o'z mablag'lari va uzoq muddatli majburiyatlar);
- barqaror (omonatlar, boshqa banklardan qarzlari, talab qilib olguncha depozitlarining kamaymaydigan qoldig'i);
- beqaror (talab qilib olguncha depozitlarining keskin o'zgarib turadigan qoldig'i).

Barqaror resurslar ulushining yuqori bo'lishi istiqbolda tijorat bankining investitsion loyihalarda faol ishtirok etishiga va uning foydalilik darajasining oshishiga imkon yaratadi. Aktivlar va passivlar tuzilmasidagi istalgan tebranish bank operatsiyalarining daromadlilik va risk darajasiga keskin ta'sir ko'rsatadi. Mazkur tebranishlar asosida bankning investitsion va kredit siyosatidagi o'zgarishlar yotadi va ular muayyan makroiqtisodiy hamda mikroiqtisodiy omillar ta'sirida yuz beradi.

Tijorat banklari investitsion faoliyatiga ta'sir etuvchi makroiqtisodiy omillarga quyidagilarni kiritish mumkin:

- mamlakatdagi siyosiy va iqtisodiy vaziyat;
- moliya va investitsion bozorning holati;
- bank faoliyatining qonuniy va me'yoriy asoslari majmuasi;
- soliqqa tortish siyosati;
- bank tizimining barqarorligi va tuzilmasi.

Investitsion siyosatni shakllantirishda mazkur omillarni hisobga olish, boshlang'ich ma'lumotlarni to'plash hamda va tahlil etish maqsadga muvofiq.

Investitsion siyosatni shakllantirishga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy mikroiqtisodiy omillarga quyidagilar kiradi⁷:

- investitsion faoliyat ko'lamini belgilovchi resurs bazasining tuzilmasi va hajmi;
- bank faoliyatining umumiy yo'nalishi hamda investitsion siyosatni tanlashga sabab bo'luvchi strategik maqsadlarning ahamiyati;
- daromadlilik, likvidlilik va risk darajasini hisobga olgan holda investitsion qo'yilmalarning sifati;
- aktivlarning daromadlilik darajasi;
- investitsion portfelni shakllantirish va boshqarishdagi xarajatlar hajmi.

Tijorat banklarida investitsion siyosatni yuritish jarayoni mazkur siyosat mazmuni va asosiy tamoyillarini o'zida mujassam etgan ichki hujjatlarni ishlab chiqishni taqozo etadi. Xorijiy banklar tajribasi ko'rsatishicha, investitsion siyosatni investitsion dastur ko'rinishida ifoda etish maqsadga muvofiqdir. Investitsion dastur investitsiyalash maqsadlarini ifodalagan holda qo'yilmalarning asosiy yo'nalishlarini va ularni moliyalashtirish manbalarini, investitsion qarorlarni qabul qilish va amalga oshirish mexanizmini, investitsion aktivlarning muhim xususiyatlarini, jumladan, daromadlilik, likvidlilik va risk darajasini hamda investitsion qo'yilmalarning samarali tuzilmasini shakllantirishda ularning nisbatini belgilab beradi⁸.

Investitsion dasturlarni ishlab chiqishda cheklovlarni inobatga olish bir qator shart-sharoitlar bilan bog'liqdir. Bular jumlasiga, investitsion faoliyatni amalga oshirish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan risk darajasini aniqlash, aktivlarni diversifikatsiya qilish hisobiga ularni bartaraf etish imkoniyatlarini tahlil qilish kabilarni kiritish mumkin.

Shu bilan birgalikda, investitsiyalashning umumiy maqsadi nafaqat investitsiyalarning asosiy qiymatini saqlash balki aktivlarning bozor qiymati oshishi yoki joriy pul to'lovlari ko'rinishida muayyan barqaror daromad olishni ta'minlashga qaratilgan bo'lishi lozim. Shuning uchun, kapital yo'qotish riski darajasini aniqlash bilan bir qatorda investitsion qo'yilmalardan olinadigan daromadlar bo'yicha risklilik darajasining maqbul chegarasini belgilash lozim.

Investitsion faoliyatni boshqarish likvidlilikning zarur darajasini ta'minlash va investitsion resurslar tuzilmasiga muvofiqligini o'rnatish uchun aktivlar tuzilmasini tahlil etishni ko'zda tutadi. Investitsion aktivlarning likvidliligi ularni moliyalashtirish manbasi bo'lgan passivlar xususiyati bilan aloqador bo'lishi lozim.

Investitsion qo'yilmalar tarkibida likvidlilik darajasi bo'yicha aktivlarni quyidagicha tasniflash mumkin: yuqori likvidli aktivlar, likvidli aktivlar va kam likvidli aktivlar. Investitsion aktivlarning turli guruhlarini likvidliligi o'zgarishi, likvidlilikning o'rnatilgan talablari buzilishi va riskning ortishi aniqlanganda investitsion qo'yilmalar portfelini qayta ko'rib chiqish zarur.

7 Балабанов И. Т. Банковское дело. СПб.: Питер, 2009. 304 с.

8 Хлыстова Е. В. Необходимость активизации кредитования банками инвестиционных потребностей экономики. 2017. № 4. С. 208-213.

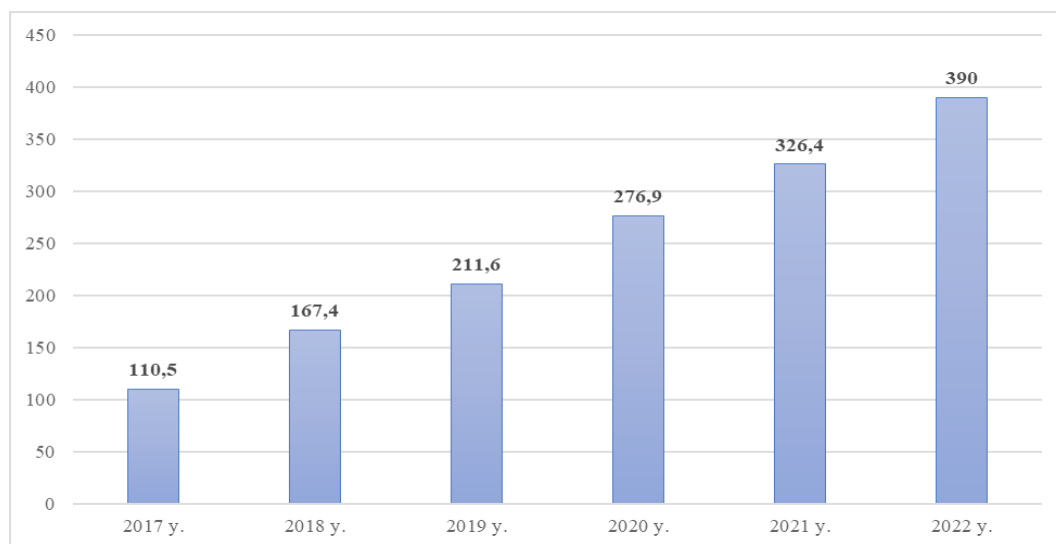

Investitsion faoliyatni amalga oshirish sharoitlarining o'zgarishi ishlab chiqilgan investitsion siyosatni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun doimiy monitoring o'tkazishni talab etadi. Investitsion dastur tuzilgan vaqtida istiqbolda ichki va tashqi omillar o'zgarishining barcha majmuasini qamrab olmasligi mumkin. Shuning uchun, investitsion dasturning o'zgaruvchanligi investitsiyalarni boshqarish jarayonida joriy o'zgartirishlar yo'li bilan ta'minlanadi. Bu holat, qisqa muddatli davrda alohida qo'yilmalarning samaradorligini baholash, investitsion loyihalardan chiqish imkoniyatlarini aniqlash, noqulay sharoit yuzaga kelganda kapitalni reinvestitsiyalashni taqozo etadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda mamlakatimizda bank tizimining moliyaviy barqarorligi oshirish, tijorat banklarining resurs bazasini mustahkamlash, bank xizmatlarining turlari va ko'lamini kengaytirish, masofaviy bank xizmatlarini ko'paytirish orqali mijozlarga ko'rsatiladigan xizmatlar qulayligini oshirish, banklarning investitsiyaviy faolligini rag'batlantirishga qaratilgan islohotlar izchillik bilan amalga oshirilmoqda.

Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishini rivojlantirish, avvalo, qayta ishlab chiqarish quvvatlarini barpo etish, korxonalarda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, eksport salohiyatini oshirish borasidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 1-maydagi "Baliqchilik tarmog'ini boshqarish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2939-sonli qarori, 2017-yil 16-oktyabrdagi "Respublikamizda asalarichilik tarmog'ini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3327-sonli qarori hamda chorvachilik, parrandachilik va boshqa sohalarni rivojlantirishga qaratilgan qaror va farmonlari asosida banklarning istiqbolli loyihalarni moliyalashtirish orqali yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratishdagi ishtirokini faollashtirishga xizmat qilmoqda. Tijorat banklari tomonidan investitsiya, lizing kompaniyalarining tashkil etilganligi va banklar faqatgina istiqbolli loyihalarni moliyalashtirish bilan cheklanib qolmasdan maslahat, axborot-tahlil va marketing kabi xizmatlarni ko'rsatayotganligi ularning investitsion faolligini oshirishda muhim o'rin tutmoqda.

2-rasm: Tijorat banklari tomonidan ajratilgan kreditlar hajmi (trln. so'm hisobida)⁹

Mamlakatimizda tijorat banklarining investitsiya jarayonlaridagi ishtirokini faollashtirishga qaratilgan chora-tadbirlarning izchillik bilan amalga oshirilishi natijasida ular tomonidan yo'naltirilgan kreditlar hajmining oshish tendensiyasi kuzatilmoqda. Xususan, 2022-yilda iqtisodiyotga jami 203 trln. so'm yoki 2021-yilga nisbatan 19,5 foizga ko'p kreditlar ajratilib, kredit qo'yilmalar qoldig'i 390 trln. so'mga yetgan. Ushbu kreditlarning 68 foizi (138 trln. so'm) korporativ mijozlarga va 32 foizi (65 trln. so'm) aholiga yo'naltirilgan. Kreditlarning 43,7 foizi sanoatga, 22 foizi savdo va umumiy ovqatlanishga, 11,6 foizi qishloq xo'jaligini rivojlantirishga, 5,7 foizi qurilishga hamda 5,2 foizi transport va kommunikatsiya sohasini rivojlantirishga yo'naltirilgan.

2022-yilda iqtisodiyotni moliyalashtirishda xususiy investitsiyalar ulushini rag'batlantirish, tadbirkorlik subyektlarining ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va yuqori qo'shilgan qiymatli yangi ishlab chiqarish loyihalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash ishlari davom ettirildi. Xususan, tijorat banklari tomonidan 2022-yilda tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash uchun 545 mingdan ortiq loyihalarga jami 122 trln. so'm miqdorida yoki 2021-yilga nisbatan 1,3 barobarga ko'p kredit mablag'lari ajratilgan.

9 O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

2022-yilda xorijiy kredit liniyalari mablag'lari hisobidan tadbirkorlik subyektlarining qariyb 13,1 mingdan ortiq loyihasini moliyalashtirish uchun 2,1 mlrd. dollar miqdorida, jumladan, to'g'ridan-to'g'ri jalb qilingan mablag'lar hisobidan 1,8 mlrd. dollar (jami xorijiy kredit liniyalarining 86 foizi) miqdorida kreditlar ajratilgan. Mazkur kredit mablag'larining qariyb 1,5 mlrd. dollari (70 foiz) sanoat sohasidagi, 111 mln. dollari (5 foiz) qishloq xo'jaligi sohasidagi, 244 mln. dollari (12 foiz) savdo va umumiy ovqatlanish sohasidagi hamda 262 mln. dollari (13 foiz) xizmat ko'rsatish va boshqa sohalaridagi loyihalarga yo'naltirilgan.

Kreditlarning tarmoq tarkibidan ko'rishimiz mumkinki, mazkur kreditlarning yuqori ulushi sanoat sohasiga yo'naltirilgan. Bu holat, mamlakatimizda sanoat tarmog'ida yangi ishlab chiqarishlarni tashkil etish hamda mavjud korxonalarni modernizatsiya qilish, texnik va texnologik qayta jihozlashga qaratilgan loyihalarni amalga oshirishga alohida e'tibor qaratilganligi bilan izohlanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tijorat banklari tomonidan investitsion faoliyatni samarali yuritish hamda natijadorligini oshirish borasidagi dolzarb masalalardan biri investitsion loyihalarni amalga oshirish jarayonida yuzaga keladigan moliyaviy risklarni baholash va ular ta'sirini kamaytirish hamda mazkur jarayon bilan bog'liq chora-tadbirlarni ishlab chiqish hisoblanadi. Bu borada tijorat banklari investitsion faoliyat doirasida monitoring olib borish tizimini takomillashtirishi lozim. Bu esa investitsion faoliyat jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan moliyaviy risklarni oldining olishga hamda investitsion loyihalar natijadorligini oshirishga imkon yaratadi.

Fikrimizcha, tijorat banklarining investitsion faoliyatini takomillashtirish va ularning investitsion faolligini oshirishda quyidagilarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

- tijorat bankining investitsion siyosatini ishlab chiqishda investitsion faollikni oshirish va istiqbolli investitsion loyihalarni moliyalashtirishga alohida ahamiyat berish;
- investitsion loyihalarning risklilik va foydalilik darajasini aniqlashda xorijiy tajribalardagi mavjud ta'sirchanligi yuqori usullarni qo'llash;
- banklarning investitsion loyihalar samaradorligini monitoring qilishga qaratilgan faoliyatini doimiy ravishda takomillashtirib borish;
- moliyaviy risklarni boshqarish ichki tizimiga alohida ahamiyat bergan holda xarajat va daromadlar mutanosibligini ta'minlash asosida banklar investitsion faoliyati natijadorligini yanada oshirish;
- samaradorligi yuqori bo'lgan investitsion loyihalarga kapital qo'yilma kiritish orqali investitsion portfelni diversifikatsiyalashga alohida ahamiyat berish.

Xulosa o'rinda ta'kidlash joizki, tijorat banklari investitsion faoliyatini takomillashtirish hamda investitsion jarayonlardagi ishtirokini faollashtirish orqali milliy iqtisodiyotning tarmoq va sohalarida yuqori ilmiy sig'imli ishlab chiqarishlarni tashkil etish va mamlakat korxonalarining xalqaro raqobatbardoshligini oshirishga erishiladi.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. PF-158-son, 2023-yil 11-sentabr. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 12.09.2023-y., 06/23/158/0694-son.
2. Карапетян А. И. Совершенствование инвестиционной политики коммерческих банков в условиях реализации антикризисных программ: автореф. дис...канд. эконом. наук. – Москва, 2011. – С. 9-10.
3. Буркова А. Ю. Отличия инвестиционного банкинга от коммерческого и розничного // Управление корпоративными финансами. – 2010. – № 4.
4. Емельянов А. Б. Инвестиционная деятельность коммерческих банков: понятие, виды и значение // Молодой ученый. – 2017. – № 52. – С. 84-88.
5. Балабанов И. Т. Банковское дело. – СПб.: –Питер, 2009. 304 с.
6. Банковское дело: Учебник / Под ред. О. И. Лаврушина. –М.: Финансы и статистика, 2008. –563 с.
7. Хлыстова Е. В. Необходимость активизации кредитования банками инвестиционных потребностей экономики. 2017. № 4. –С 208-213.
8. Гиблова Н. М. Коммерческие банки как основные участники модернизационных процессов отечественной экономики / Н. М. Гиблова // Банковское дело. – 2012. – № 11. – С. 40-43.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 11-12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.